

УДК 377.091.12:005.336.5-043.86

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-800-813](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-800-813)

Кошіль Оксана Петрівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної і вищої освіти, Центральний інститут післядипломної освіти, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, вул. Січових стрільців, 52-А, м. Київ, 04053, тел.: (044) 481-38-00, <https://orcid.org/0000-0002-9121-1297>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ТА ВИКЛИКИ

Анотація. Освіта є багатовимірним соціальним явищем, яке відчуває вплив геополітичних криз: доступ до освіти, її якість, еміграція педагогів та здобувачів освіти, етнічна та культурна напруга, психологічний вплив. Наразі ключовими викликами, які стоять перед сферою освіти в Україні, визначають: втрату людського капіталу, зруйновану інфраструктуру, потребу в трансформації змісту та організації освітнього процесу й наукової діяльності, проблеми, пов'язані з фінансуванням освіти і науки. Україна веде важку війну не тільки за свою територію, а й за національну та культурну ідентичність, свободу, право на волевиявлення. Тому сьогодні роль освіти і науки полягає не лише в підготовці здобувачів до життя та подальшого навчання, а й у формуванні їхньої національної свідомості, культурних цінностей, відповідальності, суб'єктності, критичного мислення. Сучасний світ вимагає від педагога нових навичок та вмій. Отже, професійний розвиток педагогів є важливим інструментом у нарощуванні людського потенціалу через покращення якості навчання, формування ключових навичок, стимулювання розвитку здобувачів освіти, підготовку їх до змін у суспільстві, створення інноваційного освітнього середовища.

У цьому контексті, зважаючи на реформування фахової передвищої освіти, яке здійснюється трьома етапами впродовж 2019-2027 років, особливої значущості набуває питання професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти та визначення основних чинників, які його супроводжують.

Законом України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.) започатковано важливі зміни для сталого розвитку суспільства:

упровадження студентоорієнтованого підходу до організації освітнього процесу через формування освітнього середовища, спрямованого на задоволення інтересів і потреб студентів на засадах партнерства та взаємоповаги всіх учасників освітнього процесу, надання можливості кожному студентові будувати індивідуальну освітню траєкторію з наданням вибору різних форм освіти: дуальної, мережевої тощо.

Відтак, актуальною проблемою постає зростання досвіду та результативності викладачів закладів фахової передвищої освіти; поновлення та розвиток власних професійних навичок; можливість впроваджувати новітні методи навчання, використання інноваційних підходів; обмін досвідом для вдосконалення професійного розвитку.

Ключові слова: професійний розвиток, професійна компетентність, професійне зростання, підвищення кваліфікації, самореалізація педагога, фахова передвища освіта, якісна освіта.

Koshil Oksana Petrivna PhD in Education, Associate Professor of Department of Vocational and Higher Education of Central Institute of Postgraduate Education, State Higher Educational Institution of National Academy of Educational Sciences of Ukraine, St. Sichovyh striltsiv, 52-A, Kyiv, 04053, tel.: (044) 481-38-00, <https://orcid.org/0000-0002-9121-1297>

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN VOCATIONAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: MAIN VECTORS AND CHALLENGES

Abstract. Education is a multidimensional social phenomenon that is affected by geopolitical crises: access to education, its quality, emigration of teachers and students, ethnic and cultural tension, psychological impact. Currently, the key challenges facing the sphere of education in Ukraine are: loss of human capital, destroyed infrastructure, the need to transform the content and organization of the educational process and scientific activity, problems related to the financing of education and science. Ukraine is waging a hard ware not only for its territory, but also for national and cultural identity, freedom, and the right to self-expression. Therefore, today the role of education and science consists not only in preparing students for life and further education, but also in forming their national consciousness, cultural values, responsibility, subjectivity, and critical thinking. The modern world requires new skills and abilities from the teacher. Therefore, the professional development of teachers is an important tool in building human potential through improving the quality of education, forming key skills, stimulating the development of education seekers, preparing them for changes in society, and creating an innovative educational environment.

In this context, taking into account the reform of professional pre-higher education, which is carried out in three stages during 2019-2027, the issue of professional development of teachers of professional pre-higher education institutions and the determination of the main factors that accompany it acquires special significance.

The Law of Ukraine "On Vocational Higher Education" (2019) initiated important changes for the sustainable development of society: the introduction of a student-oriented approach to the organization of the educational process through the formation of an educational environment aimed at meeting the interests and needs of students on the basis of partnership and mutual respect of all participants in the educational process, providing an opportunity for each student to build an individual educational trajectory with a choice of various forms of education: dual, online, etc.

Therefore, increasing the experience and effectiveness of teachers in institutions of vocational pre-higher education is an urgent problem; renewal and development of own professional skills; the opportunity to implement the latest teaching methods, the use of innovative approaches; exchange of experience to improve professional development.

Keywords: professional development, professional competence, professional growth, professional development, self-realization of a teacher, vocational higher education, quality education.

Постановка проблеми. Місією МОН є трансформація української освіти та стимулювання розвитку науки в Україні для інтелектуального, культурного і професійного розвитку особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудови ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя [1]. Як зазначає міністр освіти Оксен Лісовий «Освіта нової України – про практичні знання, розвинені м'які навички, ментальну безпеку та свободу вибору. І що важливо – про навчання протягом життя. Такі зміни на рівні системи потребують часу і ресурсів, складних рішень і нових підходів. В умовах війни – це подвійний виклик, але також додаткова мотивація, адже час цих змін давно вже настав» [1].

В умовах трансформації освіти актуальною проблемою постає професійний розвиток викладачів та адаптація до змін в освітньому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретично обґрунтовували основні положення професійного розвитку викладачів вітчизняні

вчені: С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Клокар, Н. Коломієць, О. Красницька, В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Н. Тарасевич, Ю. Чуприна та ін.; та зарубіжні вчені: Д. Болл (Deborah Ball), Л. Дарлінг-Геммонд (Linda Darling-Hammond), Дж. Калдвелл Голт (John Caldwell Holt), Е. Еріксон (Erik Erikson) та ін.

Водночас, зважаючи на численні наукові дослідження, проведений аналіз наукових розвідок дозволяє стверджувати, що проблема професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти є ще недостатньо дослідженою, але її актуальність для освіти як фундаменту для економічного прориву України та розвитку людського капіталу є беззаперечною.

Мета статті – дослідження особливостей та шляхів забезпечення професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти в умовах трансформацій та змін.

Виклад основного матеріалу. Необхідність постійного самовдосконалення, удосконалення методик та освітніх підходів, готовність до впровадження інноваційних методів, що є ключовими аспектами для успішної професійної діяльності викладачів у сучасному освітньому середовищі, обумовлено організаційними змінами у роботі закладів фахової передвищої освіти, суттєвим оновленням змісту освітніх програм, введенням нових навчальних дисциплін, змінами до законодавства щодо фахової передвищої освіти.

Основними тенденціями професійного розвитку викладачів у системі фахової передвищої освіти України є: удосконалення педагогічної майстерності; оволодіння новими цифровими компетенціями; поглиблення зав'язків закладів фахової передвищої освіти з бізнесом; адаптація та осучаснення освітніх програм; розвиток інклюзивної освіти. Урахування цих сучасних викликів вимагає від закладів фахової передвищої освіти гнучкості, інноваційності, постійного оновлення освітніх програм та підходів до навчання, що сприятиме ефективній підготовці студентів до викликів сучасного світу та забезпечуватиме їхній успіх на ринку праці.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що існують різноманітні підходи до визначення поняття «професійний розвиток педагога». Енциклопедія освіти трактує поняття «професійний розвиток» як «процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто система певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності. У процесі професійного розвитку особистість оволодіває системою важливих якостей, до якої входять комунікативні, мотиваційні, характерологічні,

рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини [2, с. 733].

Ю. Чуприна визначає професійний розвиток особистості педагога як формування особистості професіонала, що здійснюється в процесі окупації професійної діяльності та її самостійного виконання в установах вищої освіти та пов'язаних з ними організаціях [3].

Н. Коломієць, розглядаючи особистісний потенціал педагога та його професійну діяльність як складові професійного розвитку, трактує його як особистісно-професійний розвиток педагога. Під особистісно-професійним розвитком педагога авторка розуміє «свідомий процес якісних змін особистості, спрямований на досягнення високого рівня особистісного саморозвитку та професійної самореалізації у педагогічній діяльності. Цей процес є постійним і безперервним (що відповідає сучасному принципу організації навчання «навчання впродовж життя») [4, с. 77].

В. Ягупов визначає особистісно-професійний розвиток фахівця як такий, що представляє процес розвитку особистості в професійному середовищі, який орієнтований на повну актуалізацію її духовного, когнітивного, професійного та фахового видів потенціалу у професійній діяльності та на досягнення суттєвих результатів у ній. Також автор переконаний, що професійний розвиток – це складний і багатогранний процес, який складається з особистісного, професійного та фахового розвитку, детермінований, як правило, соціальними, професійно-технологічними, віковими, особистісними, провідними індивідуально-психічними, професійно важливими та фаховими якостями й рисами, має відкритий, нерівномірний і гетерохронний характер [5].

Ю. Сліпич, аналізуючи проблему професійного розвитку педагогів, підкреслює, що такий розвиток зумовлений єдністю професійного інтелекту, індивідуального досвіду, особистісних якостей, мотиваційної спрямованості [6, с. 135].

Відповідно до Закону України «Про освіту», професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання [7].

До особливостей професійного розвитку педагогічних працівників вчені відносять наступне: професійний розвиток педагогічних працівників є безперервним процесом; його мета полягає у забезпеченні високої якості освітнього процесу; професійний розвиток педагогічних працівників зазвичай здійснюється в умовах відповідного середовища через реалізацію різноманітних форм, методів, технологій навчання [8].

Наразі безперервна освіта є ключовим трендом та інтегральним елементом життя людини. За результатами дослідження Deloitte – провідної організації в галузі професійних послуг, 73 % співробітників високоефективних компаній оновлюють навички кожні півроку, 44 % співробітників постійно навчаються [9].

Безперервний професійний розвиток – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та /або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» або інформальної освіти, визначаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством» [7].

Відомий український вчений І. Зязюн зауважує, що «сучасний педагог зобов'язаний безперервно оновлювати свої фахові знання для задоволення особистісних потреб й високої продуктивності, удосконалювати професійні якості, здобувати соціальний досвід. Неперервна освіта педагогів зорієнтована на адресну спрямованість, на прагнення особистої довершеності, на створення, засвоєння й упровадження інновацій, які сприяють розв'язанню освітніх викликів» [10, с. 18].

Стимулювання безперервної професійної самоосвіти, побудова моделей індивідуального професійного зростання є важливими складовими для реалізації потенціалу викладачів закладів фахової передвищої освіти. Ключовим підходами та стратегіями в означеному напрямку визначаємо: створення в закладі освіти стимулюючого середовища, яке сприяє самоосвіті й має широкий функціонал, зокрема сприяє: доступу до бібліотек, онлайн-ресурсів, семінарів, воркшопів та інших форм навчання; включення до індивідуальних планів роботи викладачів курсів, семінарів, стажування, практичної роботи та інших форм навчання; впровадження у закладі освіти менторства як інструменту індивідуального професійного зростання новопризначених викладачів; самооцінка та рефлексія з метою оцінки досягнень, визначення сильних та слабких сторін, розроблення стратегії подальшого зростання; сприяння творчості та ініціативі викладачів, створення умов для розвитку, реалізації їхніх ідей та проєктів; забезпечення можливостей для участі викладачів у наукових дослідженнях з метою розвитку дослідницьких навичок та реалізації потенціалу в науковій сфері.

У міру оволодіння життєвим і професійним досвідом, у педагога внутрішня детермінація починає відігравати найбільш значущу роль. Прагнення до професійного зростання, набуття нових професійно-педагогічних компетентностей, опанування сучасними педагогічними і

виробничими технологіями обумовлюють процес безперервного професійного розвитку педагога.

Система безперервного професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти має сприяти, на нашу думку, ряду важливих аспектів: оновленню знань та навичок відповідно до сучасних тенденцій у галузі освіти, що забезпечить підвищення якості освіти; адаптації до швидких змін у суспільстві, технологіях та методиках навчання; мотивації викладачів до впровадження нових інноваційних підходів та методів навчання, що забезпечить розвиток креативності та інноваційного мислення, сприятиме якості освітнього процесу в закладі освіти; можливості для отримання нових кваліфікацій, участі у проєктах, дослідженнях, що забезпечить розвиток кар'єри та успіх у професійній діяльності. У цілому, система безперервного професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти сприяє підвищенню якості освіти, розвитку креативності та інноваційного потенціалу, а також досягненню особистих та професійних цілей викладачів.

Погоджуємось із думкою Г. Литвинюк, що «сьогоднішній педагог повинен усвідомлювати, що його професійний розвиток має певну побудову (макет), в якій відображено умови, наукові підходи, функції та принципи організації, компоненти, засади розвитку та мотиви (внутрішні, зовнішні)» [11, с. 8].

На нашу думку, також існують внутрішні та зовнішні чинники, які мають значний вплив на професійний розвиток викладачів закладів фахової передвищої освіти. До внутрішніх чинників відносимо: особистісні риси (цінності, переконання, характер, здібності) та мотивацію, які впливають на те, як педагог реагує на виклики та можливості професійного розвитку; самопізнання, вміння адаптуватися до нових ситуацій та ризиків, а також готовність до самовдосконалення, які є важливими факторами внутрішньої мотивації для професійного розвитку; здатність контролювати свої емоції, зберігати мотивацію та впроваджувати самоконтроль, які впливають на успішність професійного розвитку. До зовнішніх чинників відносимо: соціокультурне середовище, яке визначає можливості та перспективи для професійного зростання; середовище закладу освіти, яке є специфічним професійним простором для упровадження інновацій, яких потребують постійні зміни та виклики сфері освіти; співпраця та взаємодія з колегами, які стимулюють професійний розвиток.

Відповідно до Стратегічного плану МОН, від випускника коледжу очікується набуття необхідних компетентностей для ефективного побудови

кар'єри та підприємництва. Відтак, завдання викладача полягає у створенні та активному використанні електронних освітніх ресурсів та онлайн-курсів в освітньому процесі; застосуванні технологій віртуальної та доповненої реальності, тренажерів з їхнім використанням тощо для навчання і формування практичних навичок; упровадженні сучасних ефективних навчальних технологій, які забезпечують високий рівень засвоєння навчального матеріалу та формування практичних навичок, зокрема з використанням штучного інтелекту [1]. Тому, першочерговими завданнями освітніх менеджерів фахової передвищої освіти визначаємо: розроблення та впровадження навчальних програм із менторства, фасилітації, тьюторства, інклюзії, проєктного менеджменту; розроблення короткострокових програм, електронних освітніх матеріалів, спрямованих на підвищення кваліфікації і стажування викладачів коледжів; запровадження стажування викладачів коледжів на виробництві; підвищення цифрової компетентності відповідно до вимог часу та для забезпечення ключових процесів цифровізації.

Цілком погоджуємось з авторами Г. Соцькою та В. Лісовим, що «надзвичайно важливими для успішності професійного розвитку сучасного викладача повинні бути, зокрема, високий рівень громадянської відповідальності, соціальна активність, духовна культура, інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень, потреба в постійній самоосвіті й готовність до професійного самовдосконалення» [12, с. 26].

Освіту педагогів вчені поділяють на три основні типи: формальну, неформальну та інформальну. Так, Ю. Чуприна до формальної освіти відносить: курси підвищення кваліфікації, курси за вибором, авторські та тематичні курси, програми академічної мобільності, стажування; до неформальної освіти: тренінги, майстер-класи, семінари, методичні практикуми, форуми, круглі столи, вернісажі тощо; до інформальної освіти: одноразові лекції, відео-уроки, медіа-консультації, каталоги науково-методичної літератури, фахових періодичних видань, підручників, збірників, відео, педагогічні групування у соціальних мережах [3].

На нашу думку, до формальної освіти викладачів закладів фахової передвищої освіти належить підвищення кваліфікації у педагогічних університетах, тренінги та курси, які призначені для підготовки педагогів. Цей тип освіти часто має стандартизовану програму та надає дипломи або сертифікати. Неформальна освіта викладачів закладів фахової передвищої освіти може включати в себе різні курси, семінари, тренінги, майстер-класи, воркшопи, клуби за інтересами, навчальні

групи тощо. Неформальна освіта може бути здійснена через професійні асоціації, мережі спільноти педагогів закладів фахової передвищої освіти, професійні організації тощо. Інформальна освіта викладачів закладів фахової передвищої освіти – це навчання, яке відбувається без попереднього планування та структурованої програми, яке відбувається у повсякденному житті через самостійне вивчення, дослідницьку роботу, взаємодію з колегами тощо. Для викладачів коледжів інформальна освіта може включати в себе самоосвіту, читання фахової літератури, участь у професійних дискусіях, спілкування з колегами тощо. Ці три типи освіти доповнюють один одного та використовуються викладачами для розвитку їхніх знань, навичок і професійних компетенцій. Кожен з цих типів має свої переваги та можливості, поєднання їх забезпечуватиме ефективний професійний розвиток викладача.

Для з'ясування реального стану професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти нами застосовано метод анкетування викладачів коледжів. Наше дослідження було спрямоване на аналіз умов для професійного розвитку викладачів коледжів, їхню поінформованість щодо змістового наповнення досліджуваного явища, видів і форм професійного розвитку, яким викладачі надають перевагу, мотивації до професійного розвитку. Анкетуванням охоплено викладачів фахових коледжів, які були слухачами курсів підвищення кваліфікації Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України. В анкетуванні взяли участь 84 респонденти, серед яких були викладачі різних дисциплін фахових коледжів з різних регіонів України. На перше запитання анкети «Чи важливим є для Вас професійний розвиток?» 95,2% респондентів відповіли «так», 4,8% відповіли «ні». Отже, результати опитування засвідчили, що більшість викладачів фахових коледжів усвідомлюють важливість і необхідність підвищення рівня професійної компетентності.

У контексті дослідження цікаво було дізнатися, чи створені у закладі освіти необхідні умови для професійного розвитку викладача. На що 76,2% респондентів відповіли «так», 21,4% відповіли «скоріше так, ніж ні», 1,2% - «скоріше ні, ніж так», 1,2% - «ні». Як бачимо, є невисокий відсоток, який вказує на факт того, що респонденти досить низько оцінили можливості професійного розвитку у закладі фахової передвищої освіти, де вони працюють.

Наступне запитання анкети за змістом логічне до попереднього, оскільки нам потрібно було з'ясувати, які саме умови для професійного

розвитку викладача створені у закладі освіти. Аналіз відповідей дав змогу виокремити найбільш цікаві і, водночас, ті, які запропонувала більша частина респондентів з різних багатогалузевих закладів фахової передвищої освіти. Так, більшість респондентів умовами для професійного розвитку викладача, які створені у закладі освіти, визначили: «можливість систематичного проходження тренінгів, семінарів, курсів з метою забезпечення професійного розвитку викладача». Інші респонденти надали різні відповіді щодо того, які умови для професійного розвитку викладача створені у закладі освіти, де вони працюють: «відвідування викладачами та студентами профільних підприємств, виставок», «проведення педагогічних читань для викладачів, на які запрошуються провідні фахівці, діє школа молодого педагога», «наявність менторства та підтримки від керівництва», «наявність школи педагогічної майстерності викладачів коледжу», «залучення викладачів до творчої роботи, яка потребує вдосконалення професійних навичок», «проведення педагогічних дискусій, створення дослідницького центру можливості для творчого розвитку», «зараз з новим молодим директором все змінилося на краще. Він сам професіонал вищого ґатунку, тож не хочеться його підводити, маємо відповідати тому рівню», «навчання в аспірантурі Університету», «адміністрація постійно мотивує власним прикладом», «співпраця з колегами в Україні та закордоном», «адміністрація не вмішується у процес самоосвіти». Отже, результати анкетування засвідчують різноманітність умов у фахових коледжах, які респонденти вважають ефективними для професійного розвитку викладача.

Для з'ясування потреби викладачів фахових коледжів щодо розвитку та удосконалення власних професійних навичок, наступним запитанням було «Чи відчуваєте Ви потребу підвищити рівень свого професійного розвитку?». На яке 65,5% респондентів відповіли «так», 33,3% відповіли «скоріше так, ніж ні», 1,2% - «скоріше ні, ніж так». Як бачимо, відповіді свідчать про усвідомлення необхідності постійного самовдосконалення та удосконалення професійної діяльності більшістю респондентів. Однак, є респонденти, які мають протилежну думку.

На запитання «Якій формі професійного розвитку Ви віддаєте перевагу?», респонденти обирали ті форми, що, на їхнє переконання, є найбільш ефективними. Так, із запропонованих варіантів відповідей 50% респондентів обрали курси підвищення кваліфікації, 29,8% - стажування, 4,8% - навчання в аспірантурі та здобуття наукового ступеня, 3,6% - друга вища освіта; власний варіант (інші форми (вкажіть які)) - респонденти відповіли наступним чином: 6% -

«навчання в аспірантурі/докторантурі та здобуття наукового ступеня», 2,4% - «курси, стажування, групи рівних», 2,4% - «відвідування тренінгів, конференцій», 1,2% - «все що сприяє набуттю нової інформації», 1,2% - «самоосвіта, професійні вебінари, семінари тощо», 1,2% - «тренінги, майстер-класи», 1,2% - «третя вища освіта», 1,2% - «майстер-класи, тренінги, вебінари».

З метою виявлення вагомих чинників, які б стимулювали викладачів фахових коледжів до професійного розвитку, респондентам було запропоновано проранжувати запропоновані чинники за значимістю по низхідній. Найбільша кількість респондентів - 31% найбільш важливим чинником, який стимулював би їх до професійного розвитку, назвали «оплата закладом освіти витрат на навчання в аспірантурі/докторантурі, проходження курсів підвищення кваліфікації, стажування». У цілому рейтинговий список чинників сформувався наступним чином: 9 місце - «оплата закладом освіти видання підручників, навчально-методичних посібників»; 8 - «оплата закладом освіти відрядження на конференції, симпозіуми, семінари», 7 - «оплата закладом освіти курсів іноземної мови», 6 - «наявність у колективному договорі пільг, додаткових надбавок до заробітної плати для кандидатів наук/докторів наук», 5 - «матеріальне заохочення за високий рівень професійного розвитку», 4 - «надання інформаційної допомоги у виборі оптимальних варіантів професійного розвитку», 3 - «оплата закладом освіти друку статей у періодичних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань України, до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science Core Collection», 2 - «наявність договорів з іншими закладами освіти або установами, організаціями про можливість стажування, підвищення кваліфікації», 1 - «власний варіант», але респонденти не вказали який.

Респондентам також було запропоновано дати відповідь на запитання «Що для Вас є (або може бути) першочерговим при здійсненні професійного розвитку?». 47,6 % респондентів вказали «забезпечення інтересів закладу освіти (збільшення контингенту студентів, зростання конкурентоспроможності, високий рейтинг)», 29,8% - «забезпечення власних інтересів (збільшення заробітної плати, кар'єрне просування, самовдосконалення)», 14,3 % - «забезпечення інтересів держави в цілому», 8,3 % - «важливі всі три складники». Таким чином, переважна більшість респондентів переймається іміджем закладу освіти, де вони працюють, однак найменша кількість респондентів усвідомлюють важливість усіх трьох складників.

На запитання «Чи маєте Ви розроблену кар'єрограму?» 52,4% респондентів відповіли «ні», 27,4% - «так, відповідно до потреб закладу освіти», 20,2% - «так, відповідно до особистих потреб».

З метою з'ясування обізнаності викладачів закладів фахової передвищої освіти щодо варіативності фінансування професійного розвитку, ми поставили запитання «Чи обізнані Ви з такими варіантами фінансування професійного розвитку: гранти, стипендіальні програми, міжнародні програми обміну?». На яке 69% респондентів відповіли «так, але не використовую», 22,6% - «не обізнаний/ не обізнана», лише 8,3% відповіли «так, активно використовую в роботі».

Отже, опрацювання отриманих у процесі анкетування даних, уможливило формування проміжних висновків щодо: усвідомлення важливості й необхідності підвищення рівня професійної компетентності, постійного самовдосконалення та удосконалення професійної діяльності більшістю викладачів фахових коледжів; визначення курсів підвищення кваліфікації основною формою професійного розвитку; визначення оплати закладом освіти витрат на навчання в аспірантурі/докторантурі, проходження курсів підвищення кваліфікації, стажування найбільш важливим чинником, який стимулює до професійного розвитку. Результати анкетування свідчать, що лише 7 осіб (8,3%) опитаних викладачів закладів фахової передвищої освіти використовують гранти, стипендіальні програми, міжнародні програми обміну як джерело фінансування професійного розвитку. Отже, проведене опитування в цілому підтвердило наші міркування та визначило поле подальших наукових досліджень.

Висновки. Проведене дослідження особливостей та шляхів забезпечення професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти в умовах трансформацій та змін дозволило нам визначити внутрішні та зовнішні чинники, які мають значний вплив на професійний розвиток викладачів закладів фахової передвищої освіти; охарактеризувати формальну, неформальну, інформальну освіту викладачів фахових коледжів та її синтез для забезпечення ефективного професійного розвитку; здійснити аналіз шляхів забезпечення професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти. Проведене анкетування викладачів коледжів дозволило з'ясувати реальний стан професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти в Україні.

Література:

1. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/strategichnij-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [головний ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Чуприна Ю. А. Принципи професійного розвитку науково-педагогічних працівників. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. №1(12). С. 99-103.
4. Коломієць Н. Особистісно-професійний розвиток педагога: поняття і зміст. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 4, С. 72-79. Doi: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250154>
5. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Вип. 175. С. 22-28.
6. Сліпич Ю. В. Професійний розвиток педагогів як педагогічна категорія. *Молодь і ринок*. 2011. №1. С. 132-135.
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145–VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Ковальчук В.І., Масліч С.В. Створення середовища професійного розвитку педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти. *Вісник Глухівського НПУ ім. О. Довженка*, 2020. Вип. 2 (43). С. 29-37.
9. Рибчинський М. Безперервна освіта – ключовий тренд майбутнього. *Економічна правда: веб-сайт*. Електронний ресурс. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/11/29/654273/>
10. Зязюн І. А. Нові технології підготовки вчителя в Україні. *Педагогічна освіта: європейський вибір* (Розд. 1). Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. (Серія «Педагогічні науки»). 2011. Вип. 1.32. С. 16-21.
11. Литвинюк Г.І. Створення компетентнісного методичного простору міста Тернополя в умовах реформування освіти. *Методист*. 2018. № 10 (82). С. 6-29.
12. Соцька Г., Лісовий В. Аргументація сутності професійного розвитку викладача вищої школи: теоретичні аспекти. *ScienceRise: Педагогічна освіта*. 2018. №1 (21), С. 22-26. Doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.121988>.

References:

1. Stratehichniy plan diialnosti Ministerstva osvity i nauky Ukrainy do 2027 roku [Strategic plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027]. (n.d.). mon.gov.ua. Retrieved from <http://base.garant.ru/12145525/> [in Ukrainian].
2. Kremen, V. H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
3. Chupryna, Yu. A. (2019). *Pryntsypy profesiinoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv* [Principles of professional development of scientific and pedagogical workers]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo - Law and innovative society*, 1(12), 99-103 [in Ukrainian].
4. Kolomiets, N. (2021). *Osobystisno-profesiinyi rozvytok pedahoha: poniattia i zmist* [Personal and professional development of a teacher: concept and content]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu - Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*, 4, 72-79. Doi: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250154> [in Ukrainian].
5. Yahupov, V. V. (2015). *Profesiinyi rozvytok osobystosti fakhivtsia: poniattia, zmist ta osoblyvosti* [Professional development of a specialist's personality: concepts, content and features]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Pedahohichni, psykhohohichni nauky ta sotsialna robota - Scientific notes of NaUKMA. Pedagogical, psychological sciences and social work*, 175, 22-28 [in Ukrainian].

6. Slipich, Yu. V. (2011). Profesiyni rozvytok pedahohiv yak pedahohichna katehoriia [Professional development of teachers as a pedagogical category]. *Molod i rynek - Youth and the market*, 1, 132-135 [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «About education»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

8. Kovalchuk ,V.I., & Maslich, S.V. (2020). Stvorennia seredovyshcha profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv zakladu profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity [Creation of an environment for professional development of teaching staff of a professional (vocational and technical) education institution]. *Visnyk Hlukhivskoho NPU im. O. Dovzhenka - Bulletin of the Glukhiv National University named after O. Dovzhenka*, 2 (43), 29-37 [in Ukrainian].

9. Rybchynskiy, M. (2019). Bezperervna osvita – kliuchovy trend maibutnoho [Continuing education is a key trend of the future]. *Ekonomichna pravda: veb-sait - Economic Truth: Website*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/11/29/654273/> [in Ukrainian].

10. Ziazun, I. A. (2011). Novi tekhnolohii pidhotovky vchytelia v Ukraini [New technologies of teacher training in Ukraine]. *Pedahohichna osvita: yevropeyskyi vybir (Rozd. 1). Naukovyi visnyk MDU imeni V. O. Sukhomlynskoho. (Serii «Pedahohichni nauky») - Pedagogical education: the European choice (Ch. 1). Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Moscow State University. (Series "Pedagogical Sciences")*, 1.32, 16-21 [in Ukrainian].

11. Lytvyniuk, H.I. (2018). Stvorennia kompetentnisnogo metodychnoho prostoru mista Ternopolia v umovakh reformuvannia osvity [Creation of a competent methodological space of the city of Ternopil in the context of education reform]. *Metodyst – Methodist*, 10 (82), 6-29 [in Ukrainian].

12. Sotska, H. & Lisovyi, V. (2018). Arhumentatsiia sutnosti profesiinoho rozvytku vykladacha vyshchoi shkoly: teoretychni aspekty [Argument of the essence of the professional development of a teacher of a higher school: theoretical aspects]. *ScienceRise: Pedahohichna osvita - ScienceRise: Teacher Education*, 1 (21), 22-26. Doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.121988> [in Ukrainian].